

Integrativ- og integralterapi

MusikTerapi

Birgit Lynge

2006

[SKRIV FIRMAETS ADRESSE]

Indhold:

Motivation som indledning . 3

Problemformulering . 4

Hvad vil jeg undersøge? . 4

Metodebeskrivelse . 4

Hvordan vil jeg undersøge det? . 4

Begrebsafklaring . 4

Kapitel 1: Integrative bestræbelser i psykoterapien . 5

Integrativ terapiteori ved Esben Hougaard . 5

Beskrivelse (dataplanet) . 5

Forklaring (hypoteseplanet) . 7

Kapitel 2: Integral terapi . 9

Ken Wilbers helhedsterapi . 9

Ken Wilbers kvadrantmodel og integral terapiteori . 10

Beskrivelse (dataplanet) . 10

Forklaring (hypoteseplanet) . 12

Kapitel 3: Fortolkning (metaplanet) . 16

Kapitel 4: Konklusion . 19

Coda: Perspektiv – udsyn – forståelse . 19

Litteratur . 21

Bilag 1: Om Ken Wilber . 23

Bilag 2: Et resumé af Ken Wilbers teori . 24

*"Processen fortsætter,
og Ånden findes i selve processen,
ikke i nogen bestemt epoke eller tidsalder
eller på noget bestemt sted."*

Ken Wilber, "Gud, livet, universet - og alt muligt andet", s.16

Motivation som indledning

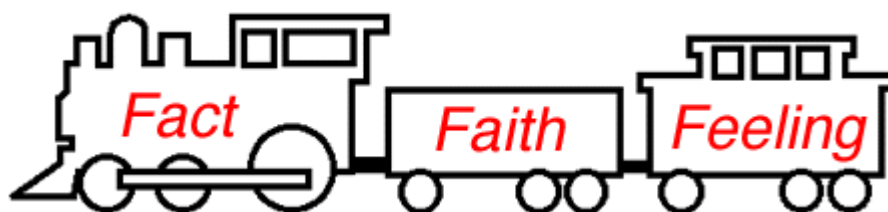
"Jeg ved, at alle mine tanker kredser om Gud, ligesom planeterne kredser om solen, og de tiltrækkes af Ham, som planeterne uimodståeligt tiltrækkes af solen. Jeg ville føle det som en alvorlig synd, hvis jeg modsatte mig denne magt."
Jung. "Erindringer", 1998. s.11.

Jeg har det, som Jung havde det og har udtrykt det i sine erindringer, blandt andet i citatet oven for, skrevet da han var 83 år. – Jeg er kun 57 år og har 26 år til at nå hans videns- og erfaringsniveau. Ånden, der i mit univers er Gud, Helligånden, er dét, som jeg tiltrækkes af, og hvorom alt i mit liv er afhængigt. Men i denne opgave vil jeg, når/hvis jeg møder åndeligheden undervejs, betragte den som blot én af mange non-specifikke faktorer. Jeg vil behandle den som et genstandsområde og tænke mig til den antagelse, at universet står på hovedet. For jeg er også, ud fra blandt andet min beslutning om at bestå en bachelorgrad i musikterapi, afhængig af at kunne forholde mig til Videnskaben - med stort V. Så når jeg med mit relativt lange livs mangfoldige erfaring for det meste anskuer verden fra mindst 4 sider og ud fra alle mine sansede betragtninger, og også åbner for spiralens udfoldede og indfoldede univers (kvantefysikkens udtryk), så er det en særlig opgave nu at lade spiralen falde til jorden og selv forblive i Fladland.

Fladland er et begreb som filosof og teoretiker Ken Wilber anvender om en betragtning af viden og af verden i jordhøjde og ud fra kun ét af de fire "verdenhjørner" (KW: De såkaldte kvadranter)¹. Således vil jeg forholde mig til facts, til selve lokomotivet, og udelade såvel 'faith' som 'feeling', ifølge tegningen nedenfor. Jeg vil spænde vognene fra og køre videre med lokomotivet.

For at styre lokomotivet så tæt som muligt på det, jeg brænder for: Åndelighed² i terapiteori, har jeg valgt at tage udgangspunkt i integrationismens æra og dennes seneste skud på terapiteori-stammen: Esben Hougaards integrative terapiteori. Årsag til dette valg er desuden, at integrativ terapi i sin grundform, som også integral terapi, synes at have taget udgangspunkt i et behov hos terapeuten: Et behov for at rumme klienten i den nutidige verdens- og menneskeforståelses mangfoldighed. Derefter vil jeg i denne opgave bevidst lade toget køre af terapiteorispolet – eller rettere ud på et sidespor.

På sidespolet befinder sig Ken Wilbers integral terapiteori, som jeg inddrager for at se på, om man i terapiteoriens videnskab kan færdes i Wilbers integral terapi og samtidigt bevare en videnskabelighed.

¹ Fladland er Wilbers koncept på alle begrænsende regler og verdensanskuelser som afholder mennesket fra at se det holistiske Kosmos (Bonde, 183).

² Ikke at forveksle med religiøsitet, at være optaget af/i en religion. Hvidt forklarer om begrebet 'religion', at det oftest er brugt om tre områder, der alle har at gøre med måden, hvorpå mennesker udlever deres tro: 1. Organiserede religiøse institutioner (fx den kristne religion), 2. Den del af livet, der handler om den åndelige verden og det, som Paul Tillich kalder spørgsmål om "absolute concern", og 3. Det videnskabelige studium ved navn Religion, der har til formål at studere religionens verden (Levin). (Hvidt, s. 187).

Problemformulering

Hvad jeg vil undersøge?

Jeg vil i denne opgave undersøge følgende:

♦ Kan det lade sig gøre på terapiteoriens nøgterne præmisser at følge hele Ken Wilbers fremstilling, eller må terapiteorien stå af under vejs?

Metodebeskrivelse

Hvordan jeg vil undersøge det?

Det er ”de lidenskabsløse metoder”, som jeg her vil anvende. Først i forhold til Esben Hougaards integrative terapi og dernæst i forhold til Ken Wilbers integral terapi.

I forhold til begge terapiteorier vil jeg først beskrive dem og således anvende den empiriske metode. Dernæst vil jeg forklare dem, og det vil sige anlægge et positivistisk syn på dem. Efterfølgende anvender jeg den fortolkende og såkaldte hermeneutiske metode.

De ”3 gear”, jeg i opgaven vil operere ud fra, er, med K.B.Madsens begreber, 1. dataplanet, 2. hypoteseplanet, og 3. metaplanet.

I metoden tager jeg afsæt i beskrivelse af terapiteori ud fra Esben Hougaards litteratur ”*Psykoterapi, teori og forskning*” (Hougaard, 2004) og ”*Psykoterapiens hovedretninger*” (Hougaard, m.fl., 1998). Desuden tager jeg afsæt i Ken Wilbers bøger, og her især ”*Sex, Ecology, Spirituality*” (Wilber, 1995) og ”*Integral Psychology – consciousness, spirit, psychology, therapy*” (Wilber, 2000).

Begrebsafklaring

Af forståelsesmæssige hensyn til læseren skal følgende begreber (i alfabetisk orden) afklares allerede her:

Begrebet ’integral³ psykologi og terapi’ definerer Wilber som en helhedsmodel, hvor der generelt fokuseres på ”*the levels and lines in all of the quadrants*” (Wilber, 2000, s.288), det vil sige en helhedsmodel af ”(...) evolutionen som den udfoldede manifestation af ånd: Fra materie til liv til bevidsthed til de højere stadier af spirituel bevidsthed, hvor ånd er bevidst om sig selv.” (Wilber, 1998. Bagsmækken).

Begrebet ’integrativ⁴ terapi’ defineres af E. Hougaard som en kombination af terapeutiske metoder eller teknikker med en fordring af en teoretisk sammenkobling (Hougaard, 1998, s.250).

Begrebet ’placebo’ illustrerer kombinationen af psykiske og somatiske helbredelsesfaktorer. Ordet kommer af det latinske ’placere’: At behage. Placebo er en behandling, som på sin vis gives for at behage klienten/patienten. (Elsass, 1998, s.142).

³ Integral: Som udgør et hele; hel, ubeskåret, ifølge opslag i Fremmedordbog (Gyldendals røde, 2001).

⁴ Integrativ: Som vedrører integration, iflg. opslag i Fremmedordbog (Gyldendals røde, 2001).

Wilber definerer 'Ånd' som det, der er transcenderet af og omslutter sjæl, sind, liv og materie; (Wilber, 1998, s.61-62). "(...) Ånd er ikke et bestemt stadium [i Ånd-i-aktion, i Gud-i-skabelsesprocessen, men Ånd er] (...) snarere hele udfoldelses-processen" (Wilber 1998, s.32).

I oversættelser af Wilbers litteratur bruges særdeles ofte begrebet 'åndelighed'⁵, som på engelsk hedder: 'Spirituality'. Jeg vælger her primært at anvende det danske ord, men i mine citater vil ordet spiritualitet her og der forekomme, og da vil det være synonym med begrebet åndelighed.

Om betydningen af 'spirituality' udtrykker Helen Bonny (2001, s.59):

"Spirituality means thinking of others, an acceptance of each day of one's life, and a habit of gratitude for everything. Spirituality means a need to go deep inside."

Hun udvider sin begrebsforklaring med følgende: *"I think people have a natural desire to dig down within themselves to investigate their basic belief structures. Support for this comes through faith. This is why people are becoming more interested in spirituality today. We're all spiritual. It's the deepest part of ourselves."* (Bonny, s.59).

Hvidt definerer spiritualitet som et begreb, der "dækker over den måde, hvorpå mennesker erfarer og udlever deres tro på det personlige plan. Det handler om, hvordan den enkelte er rettet mod en større virkelighed." (Hvidt, s.187). I teologien har denne virkelighed, ifølge Hvidt, altid været synonym med en åndelig virkelighed, men især i den amerikanske debat er der en tendens til at gøre begrebet meget bredt. Så bredt at selv ateister har en spiritualitet (Sulmasy). Hvidt er tilbageholdende med at anvende begrebet spiritualitet, hvis det ikke retter sig mod en transcendent virkelighed, skriver han (Hvidt, s.187). Hvidt mener, at andre begreber, så som åndelighed, overbevisning, livsfilosofi eller livssyn, bør anvendes i stedet for spiritualitet. – Jeg tilslutter mig Hvidts betragtning.

Det centrale i forståelsen af begge begreber, åndelighed og spiritualitet, er i øvrigt sammenhæng og samhørighed, mener Elsass (Hvidt, s.85).

Hvorfor da så megen opmærksomhed på åndelighed? har jeg ofte spurgt mig selv, for i videnskabelig sammenhæng gør jeg det sværere for mig selv ved at lade mig sluse ind i åndelighed. Mit umiddelbare svar er, at det er åndelighed, som skorstenen på lokomotivet åbner op til, men først efter at røgen er kommet fri. Og måske er åndelighed det sikreste brændstof i disse energi-krisetider, som vi netop befinder os i.

Kapitel 1: Integrative bestræbelser i psykoterapien

Integrativ terapiteori ved Esben Hougaard

Beskrivelse (dataplanet)

Jeg antager, at de integrative bestræbelser er den del af terapiteorien, der kommer tættest på integral terapi ved udviklingsmæssigt at befinder sig tættest på denne. Derfor er den valgt som "hovedspor".

⁵ Da 'åndelighed' og 'religiøsitet', ifølge teologer (Hvidt, Llewelyn, Rostbøll), ikke kan sidestilles, vil jeg respektere dette og derfor kun sporadisk komme ind på religiøsitet, udelukkende fordi Hougaard og efterfølgende Hannibal – i sine forelæsningsnoter - fejlagtigt sidestiller disse to begreber. – Hougaard synes at operere på et emotionelt og ikke-sagligt niveau i sine udtalelser om "religiøs vækkelse", idet han går uden for en definition af ordet 'religiøs'. Eksempelvis i denne udtalelse (Hougaard, 2004, s.43-44): "En række alternative behandlingsformer på psykoterapiens overdrev, f.eks. [...] Jess Bertelsens spirituelle center i Nørre Snede, synes at operere i et mellemområde mellem psykoterapi og religiøse kulturer."

Jeg vil her først koncentrere mig om Esben Hougaards projekt med den integrative terapiteoris redegørelse, vel vidende at den integrative terapi ikke kun har én créateur, men mange. Den integrative terapi er et kollektivt værk.

Som navnet fortæller, er integrativ terapi et resultat af en periodes integrative bestræbelser i psykoterapien. Denne periode strakte sig hovedsageligt over 20 år: Omtrentligt fra 1975 til 1995. Hougaards intention med at kortlægge den integrative terapi er blandt andet at finde svaret på psykoterapiens krise. *"En sådan teori skal kunne give svar på spørgsmålet om, hvordan psykoterapeutisk forandring effektueres. Den skal gøre det muligt at begrunde rationaliteten i de forskellige terapeutiske metoder ud fra en samlet teori,"* udtrykker Hougaard (2004, s.19).

Jeg har valgt integrativ terapi som et basalt empirisk materiale, fordi denne terapi er seneste skud på terapistammen, det vil sige seneste af de nu fem hovedretninger i terapiens historiske udvikling⁶ og dermed tættest på nutiden og dens aktuelle bevægelser – også hvad angår den non-specifikke faktor, som jeg kalder åndelighed.

Esben Hougaard indleder i sin grundbog *"Psykoterapi, teori og forskning"* (Hougaard, 2004) kapitlet om integrative bestræbelser i psykoterapien med følgende citat⁷:

*"In all its complexity, the question towards which all outcome research should ultimately be directed is the following: **What** treatment, by **whom**, is most effective for **this** individual with **that** specific problem, and under **which** set of circumstances."* (Paul, 1967, s.111).

I citatet (Hougaard, s.575) er alle terapeutens spørgsmål samlet i ét afgørende spørgsmål, som ifølge Hougaard altid må stilles i forbindelse med såvel valg af som efterfølgende vurdering af en hvilken som helst terapeutisk behandling.

Det leder direkte over til integrativ terapi.

Hougaard forklarer de integrative bestræbelser som respons på den tanke, at de forskellige terapiformer repræsenterer relevante delaspæker for en samlet forståelse af psykoterapi. Således er det altid en vurdering, ud fra de stillede spørgsmål (what, whom, this, that, which), hvilken delaspækt-pulje man bør vælge for at opnå det bedste resultat.

Hougaard slår følgende fast: *"Integrativ psykoterapi er nu så stærkt placeret, at man kan tale om en særlig psykoterapeutisk hovedretning."* (2004, s.605).

Integrativ terapi skal dog ikke forveksles med eklektisk terapi, hvilket det ofte bliver. De to begreber har imidlertid temmelig varierende betydning, ifølge Hougaard. Han beskriver det med, at benævnelsen eklektisk terapi anvendes om en kombination af terapeutiske metoder og teknikker, kort og godt, mens integrativ terapi *"fordrer en teoretisk sammenkobling"* (2004, s.576). – Begge former er, ifølge en rundspørge i 70ernes USA iblandt kliniske psykologer, fremkommet derved, at man har været utilfreds med de snævre terapeutiske skoledannelser og med den begrænsning, som de har påført terapeuterne i deres terapiform. Det ved vi fra terapiteoriens grundlitteratur.

Til nærmere beskrivelse af dette:

Den integrative bevægelse består i dag af tre hovedstrømninger, som tidsmæssigt er udviklet i nævnte rækkefølge:

1. Teknisk eklekticisme
2. Fællesfaktor-bevægelsen
3. Teoretisk integrationisme

⁶ Se note 14 – side 13.

⁷ Dette er et citat af G.L. Paul fra dennes bog: *"Effects of Insight, Desensitization, and Attention Placebo Treatment of Anxiety"* (1967).

Ad 1: Essensen af teknisk eklekticisme er, at terapeuten udvælger teknikker fra forskellige terapiformer ud fra deres virkning (og ikke ud fra deres teoretiske oprindelse) og ud fra et rationelt og/eller empirisk beslutningsgrundlag.

Ad 2: Fællesfaktor-bevægelsen har fokus på betydningen af de non-specifikke faktorer⁸ i terapi: (A) social forstærkning, (B) katarsis, (C) udefinerbar virkning af terapeutes personlighed, og (D) terapeutes ”*systematiske ideologi*”. (2004, s.198). - Teorien om disse faktorer antager, at de virksomme faktorer i psykoterapi for det meste må søges bag om terapeutes selvforståelse og på tværs af de terapeutiske retninger.

Ad 3: Teoretisk integrationisme interesserer sig for teoretiske forklaringer på de terapeutiske metoders virkemåder. Denne bevægelse har udviklet sig til at interessere sig for en samlet integrativ teori om psykoterapi, dvs. ”*en samlende forståelse af de metoder, der anvendes, som repræsenterer en syntese af de respektive terapiformer, der søges integreret, eller skaber en helt ny helhedsforståelse.*” (2004, s.584). - Ovenstående (citatet) har endog været selve inspirationsbaggrunden for Hougaards og faget terapiteoris faglitteratur (Bogen ”*Psykoterapi, teori og forskning*”), nævner Hougaard. Jeg må derudfra slutte, at det for Hougaard er en vigtig gren af psykoterapien, men Hougaard peger dog også på, at der inden for den integrative terapi endnu kun har været præsenteret begrænset forskning. Dermed siger han egentlig, at kritikken heraf indtil nu har været minimal, for der kan kun være et sparsomt materiale at øge kritik ud fra.

Uanset om det drejer sig om 1., 2. eller 3. strømning, påpeger Hougaard desuden, at terapierne omfatter opmærksomhed på følgende: (a) Værdien af at fastholde en målsætning eller et fokus i terapien, (b) hensyntagen til faktiske begivenheder i klientens liv, og (c) større vægtning af klienternes bevidste og adaptive strategier (2004, s.605).

Jeg vil i opgaven anvende begrebet ’integrativ psykoterapi’ ud fra 3: Forståelsen af, at denne terapiform fordrer en kombination af terapeutiske metoder eller teknikker sammen med en teoretisk sammenkobling (2004, s.576).

7

Forklaring (hypoteseplanet)

Resultatet af den integrative terapi er blevet en slags ’Salad bowl’. Vi antager, at det er en totaloplevelse, hvor man fortsat oplever komponenterne, der netop ikke er smeltet sammen i en ny og højere enhed. Men uanset den manglende sammensmeltning af enkeltfaktorerne må jeg allerede her konkludere, at Hougaards integrative psykoterapi udgør nyttige og hæderkronede teorier. Dog er der en hel del ”mangler” i den integrative terapi, til trods for at Hougaard har hevet terapien op fra eklektisk terapi til at været nået frem til at komme med argumentation, der kan holde i teoretisk integrationisme. Hougaard nævner (2004, s.19), at ultimativt vil integrativ teori skulle ”*bidrage til forbedret psykoterapeutisk praksis.*” Spørgsmålet er blot, om Hougaard virkelig har sandsynliggjort, at de her ting overhovedet kan bringes sammen og danne en helhed, en syntese, og således forbedre psykoterapeutisk praksis?

Med en stor vægtning af de non-specifikke faktorer, som ifølge Hougaard ”*påkalder sig øget opmærksomhed i kølvandet på den nyere tids intensiverede psykoterapiforskning*” (2004, s.21), bliver hovedvægten og opmærksomheden flyttet over på ”kittet” der samler delene – eller med et bedre udtryk ”væsken” i punch-bowlen, der samler de specifikke faktorer...de forskellige frugter. De non-specifikke områder, som på den måde får forøget opmærksomhed, er de usynlige,

⁸ Angående nonspecifikke faktorer: Rosenzweig peger allerede i 1936, som en af de første forskere, på de fælles og teoretiske uspecificerede virksomme faktorer i psykoterapi. Dvs. at de forskellige former for psykoterapi mest virker i kraft af de samme bestanddele. Siden er følgende spørgsmål fra tid til anden dukket op: Hvis det er ligegyldigt for psykoterapiens resultater, hvilken teori og metode terapeutterne betjener sig af, er da nogen af teorierne korrekte? (Hougaard 2004, s.198).

vanskeligt-målbare, uspecifikke områder af den helings- og udviklingsproces, som psykoterapi må antages at udgøre. For at være mere præcis med disse, bringer jeg her Elsass' opstilling af både specifikke og non-specifikke faktorer (Elsass, s.702) – en oversigt over både frugter og hvorfra frugtsaften kommer:

🐼

Specifikke og non-specifikke faktorer i forbindelse med psykoterapi

Patientens patologi: specifikke faktorer	Andre træk ved patienten: ikke-specifikke faktorer	Terapeutens „placebo“: ikke-specifikke faktorer	Terapeutens teoretisk begrundede interventioner: specifikke faktorer
Symptomer Karakterforstyrrelser Konflikter Forsvarsmekanismer Udviklingsstrin mv.	Forventning Holdning Involvering Motivation Ressourcer mv.	Personlighed Formidlingsevne Empati Autenticitet Varme „Blinde pletter“ mv.	Instrukser Tolkninger Manipulationer Suggestion Passiv lytten Spejling mv.

(Groth et al. 1987: 2732)

Her skal bemærkes, at såvel patient som terapeut fjører ”væske” (fra de to midterste kolonner) til punch-bowlens specifikke faktorer (fra de yderste kolonner til venstre og højre). Men kan noget vedblive med at være non-specifikt, i det øjeblik patienten/klienten eller terapeuten og forskeren kan specificere det, som er og sker? Kan det processuelles evige forandring indeholdes her?

8

Spørgsmålene gør overgangen fra non-specifik til specifik interessant for forståelsen og videnskabeliggørelsen af et stof – interessant for integrationen af dette fra et ukonventionelt til et konventionelt område. For eksempel har neuroimmunologien tilføjet opfattelser om en psykisk kommunikation imellem de forskellige somatiske systemer, idet man véd, at alle systemer har hukommelsesfunktioner. (Ehdin, 2003). Elsass omtaler den psykobiologiske forsknings visning af en mulig overskridelse af den dualistiske opsplitning mellem psyke og soma (Zachariae, 1991a). Det foregår ved, at systemernes koder, under særlige forhold, omkodes. Udtrykt ud fra Wilbers teori, så bevæger udviklingsspiralen sig her ind på et nyt niveau. Hvad der kan skabe disse særlige forhold, er eksempelvis interventioner på det psykiske område, så som meditation, hypnose og visualiseringsteknikker, nævner Elsass (s.151-54). Og kan dette mon indeholdes i den integrative terapi?

Elsass skriver endvidere (Elsass, s.440): *”Et af de store problemer med den psykoterapeutiske profession er, at dens udøvere ofte har en tendens til at overdimensionere terapiens betydning.”* Elsass henleder læserens opmærksomhed på, at der kan foregå en behandling, som, ud over terapeutens og klientens indbyrdes relation, tager form efter, hvad der sker uden for det terapeutiske rum, i det såkaldte ekstra-kontekstuelle rum. Et rum som f.eks. shamanistisk healing benytter sig af. (Elsass, 1992).

Væsken i bowlen svarer hos Elsass til rummet uden for det ekstra-terapeutiske rum. Vi er her måske ude i nye og videnskabeligt ubeskrevne rum (ekstra-ekstra-terapeutiske rum). *”Den psykoterapeutiske behandling kan ligesom den shamanistiske proces, ikke altid forstås ud fra den kontekst, den foregår i,”* skriver Elsass (Elsas, 1998, s.442).

Men hvad gør vi så som terapeuter? Hvad griber vi her til? – Det uvidenskabelige.....?

Det er her nærliggende at fokusere på Hougaards vanskeligheder med at lave 'Salad bowl'. Jeg tænker, om Hougaard muligvis kunne integrere Ken Wilbers integrale terapiteori i den integrative terapi. Men, så vidt jeg er bekendt med Hougaards litteratur, omtaler han end ikke Wilber, og måske gør han klogt i det, for ikke at komme ud på et terapiteoretisk sidespor?

Med min bemærkning fremfører jeg imidlertid min og andre terapeuters mening⁹ om, at der findes endnu mere vidtgående integrationer. Eksempelvis integral terapi. Spørgsmålet er her, om integral terapien vil kunne bidrage med noget til den integrative terapi, samt hvilke problemer en sådan integrering vil stille os over for videnskabeligt?

Vil en sådan integrering kunne bidrage med en 'Melting pot' i stedet for en 'Salad bowl'?

Vil den medføre en sammensmeltet enhed med endegyldig opgivelse af sine enkeltdele og sin oprindelse? Med opnåelse af 'Unio Mystica': At være et med Kosmos og Gud?

For at komme videre med disse spørgsmål, vil jeg herefter beskrive Ken Wilbers terapi, som er blevet kaldt en helhedsterapi, svarende til en 'Melting pot'.

Kapitel 2: Integral terapi

Ken Wilbers helhedsterapi

En biografi af Ken Wilber findes i bilag 1.

Wilber er blevet kaldt "*medvetandets Einstein*" (Lagerroth, s.51). Han bevæger sig frit imellem det fysiske og det åndelige, imellem "Jeg-Vi-Det-Dets" (selv om det ikke er muligt videnskabeligt), og han anvender som noget fundamentalt udtrykket: Ånd-i-aktion, som han definerer som den bedste måde at forestille sig evolution på, som "*(...) Gud-i-skabelsesprocessen, hvor Ånden udfolder sig på hvert evolutionsstadium og således manifesterer og realiserer mere af sig selv ved hver udfoldelse.*" (Wilber 1998, s.32).

Wilber har udviklet en løbende fremstilling af al slags udvikling – en udviklingslære som omfatter et nyt verdensbillede i en verdensfilosofi, en fremstilling af tankens udvikling, en idéhistorie (Lagerroth, s.52).

Jeg vil i det følgende først beskrive denne udviklingslære og –teori, som omtales kultagtigt af endog videnskabsfolk, bl.a af L.O. Bonde. En anden videnskabsmand Erland Lagerroth udtaler om Wilbers bøger, at de er "*nogle av de mest betydelsefulla böker som någonsin publicerats*" (Lagerroth, s.51).

Jeg vil efterfølgende se på, om Wilber kan indgå i en videnskabelig kontekst og rykke fra sidesporet af terapiteoriens videnskabelige udviklingsvej ind på hovedsporet.

Ken Wilbers kvadrantmodel og integral terapiteori

⁹ Bonde omtaler (Bonde, s.184), at Kenneth Bruscia i sin model "*6 basic models for designing the client's musical experience*" (Bruscia 1998, chapter 15) er tydeligt inspireret af Ken Wilber, og at den fremkomne model er vældig god og anvendelig. Bruscia er "*clearly inspired by Wilber's understanding of consciousness and psychological development, its onto- and phylogenesis.*" (Bonde, s.176).

Læserinformation: I dette afsnit er alle teoretiske grundbegreber understreget for at lette såvel forståelse som oversigt.

Beskrivelse (dataplanet)

Ken Wilber har positioneret sig med psykodynamik og transpersonlig psykologi. Han kalder selv sin anskuelse for en model¹⁰. I sin model forsøger han på metaplanet at afdække et menneskesyn, et omverdenssyn (agens) og en ontologi som er uden adskillelse af erkendelse (epistemologi) og virkelighed (genstand).

I sin model beskriver Wilber en personlig udviklingslære, som er blevet kaldt ”*mer omfattende och mångsidig än Darwins*” (Lagerroth, s.52). Med sin udviklingslære søger Wilber en ny verdensfilosofi: En integreret filosofi som sammenvæver videnskabens, moralens og æstetikens mange pluralistiske sammenhænge – østerlandsk filosofi såvel som vesterlandsk filosofi og verdens store visdomstraditioner på et orienterende generaliseringsniveau. Han forsøger at forklare, at verden er én, er udelt, hel og relateret til sig selv på alle måder: En holistisk filosofi for et holistisk Kosmos - en integreret filosofi (Wilber, 1995).

Ved at ’inventera’ over 200 hierarkier og systematisere dem ud fra deres data kommer Wilber frem til de fire kvadranter. Disse er fuldstændigt integreret med hinanden. Men før Wilber kommer til de fire kvadranter, har han bygget sin teori op på 20 grundsætninger eller grundprincipper (Wilber 1995, Kap. 2). Disse bygger i det store hele på de moderne evolutions- og systemvidenskaber; de store tænkere, før Wilber, som er almene for udviklingens områder: Det fysiske, det biologiske og det åndelige (noosfæren – formentligt ’*coincidentia oppositorum*’, dvs. modsætningerne bevarer egentligt deres art). Grundsætningerne danner tilsammen ”mønsteret som forener” (”*The Pattern that Connects*”, Wilber, 1995, Bog 1).

Det vil føre for vidt at beskrive alle 20 grundsætninger, men de første fem følger her med det formål at beskrive Wilbers grundtanke:

Det første grundprincip lyder: Verden består hverken af ting eller processer ”*utan av holoner*”¹¹ (Lagerroth, s.51). – Det er altså holoner hele vejen igennem Kosmos¹² (Altet).

Med *det andet grundprincip* samler Wilber de mest fundamentale og revolutionerende indsigter i Prigogines og andre forskeres nyere videnskaber. Den anden sætning lyder: Holoner opviser fire grundlæggende egenskaber: (1) selvbevarende, (2) selvtilpassende, (3) selvoverskridende, og (4) selvopløsende. Wilber reflekterer (1998, s.51): ”*Det er svært at være holon – og alligevel er alt i verden det!*”. I det selvoverskridende finder transformationen sted. Som eksempel herpå nævner Wilber natrium og klor, som hver for sig er giftige, men som i indbyrdes forbindelse bliver til kogesalt.

Det tredje grundprincip er spørgsmålet om emergens¹³: Holoner dukker op. (Wilber, 1998, s.51). Eksempel: Ethvert emergent holon, som overskrider sine forgængere, inkluderer dem samtidigt.

Det fjerde grundprincip lyder: Holoner dukker op holarkisk. (Se om holarki nedenfor under ’grundbegreber’).

Det femte grundprincip er, at hver opdukkende holon transcenderer og omfatter sin forgænger.

¹⁰ Det skal bemærkes, at ordet model på engelsk betyder paradigme, og det vil sige en skoledannelse - en retning som indeholder alle følgende tre planer: (1) metaplanet, (2) hypoteseplanet og (3) dataplanet (K.B.Madsen:

”*Sammenlignende videnskabsteori for psykologer og pædagoger*”. Kbh. DLH. 1980).

¹¹ Holoner betyder ”(...) *en enhed, som selv er en helhed og samtidig er en del af en anden helhed.*” (Wilber, 1998, s.42). En holon har som helhed/del to opgaver eller tendenser: At oprette både sin helhed og sin delhed (Wilber, 1998, s.44).

¹² Wilber indfører den græske term Kosmos, som på engelsk skrives ’cosmos’. Men Kosmos i antikken betyder eksistensens på alle niveauer og ikke bare det fysiske univers, som kosmos er kommet til at betyde i dag. Kosmos indeholder kosmos (fysiosfæren), bios (biosfæren), nous (noosfæren) og theos (theosfæren). (Wilber, 1996. s.37).

¹³ Emergens: Af latin, af ’emergere’: Opdukken, stigning; det skabende udviklingsprincip.

Bag grundsætningerne ligger nogle grundbegreber, hvoraf jeg vil nævne følgende:

Begrebet en holon: Fra græsk: holos = hel. Holon er en helhed, som desuden er del af en anden og mere omfattende helhed. En holon er således, som allerede nævnt, på én gang en helhed og en del (helhed/del). Arthur Koestler er ophavsmand til dette begreb. Wilber viser, at begrebet er en nøgle til forståelse af verdens opbygning og udvikling på alle planer. Som Koestler bruger Wilber derfor begrebet holarki frem for hierarki. – Normale hierarkier er sammensat af holoner, og derfor burde hierarki i virkeligheden kaldes holarki, mener Koestler og Wilber. Uden holarki har man blot bunker og ikke helheder (Wilber, 1998, s.51).

Ud fra en af 1900-tallets klassiske idéhistorikere, Arthur Lovejoy ("*The Great Chain of Being*". 1936), fastsætter Wilber sin idé om en vertikal verdensorden.

Endelig tager han et tredje udgangspunkt, nemlig i en af 1200-tallets mystikere Bonaventuras lære om "De tre øjne": Kroppens øje, sjælens øje (det indre øje) og kontemplationens eller meditationens øje.

Videnskaberne, som danner grundlag for Wilbers videre teori, ser verden horisontalt; som et net, og ikke som en pyramide. Wilber kalder denne anskuelse for Fladland: Der er ingen højere eller dybere muligheder for os end sanseverdenen, den empiriske og den materielle verden. De er de eneste eksisterende (Wilber, 1998, s.34). Fladland har sin begrænsning, idet overflader kan ses, mens dybder må fortolkes (Wilber, 1998, s.303).

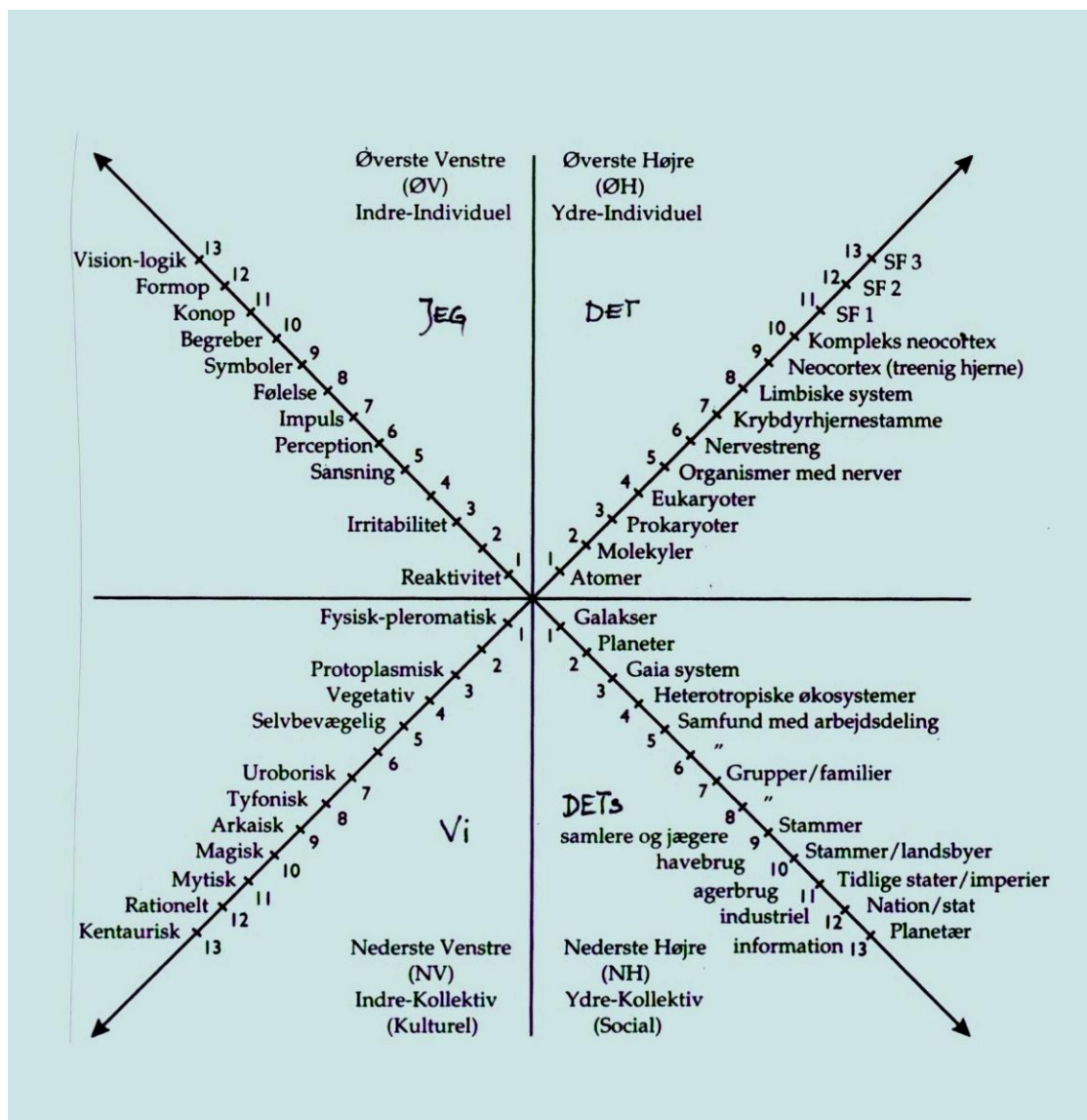
Da Wilbers teori er kompleks og vanskelig at overskue, har jeg, af hensyn til eventuelle andre læsere end denne opgaves censorer, valgt at bringe et resumé heraf i bilag 2.

11

Ad figuren på næste side:

Nedenstående viser Wilbers kvadrantmodel, Kosmos' fire hjørner (Wilber, 1998, s.105).

I sin model fokuserer Wilber på evolution: Ånd-i-aktion som værende det store holarki/hierarki udfoldet i tid. Ud fra denne model kan enhver terapiteori sættes ind i en helhed og – mere eller mindre – "passe sammen" som i Pandoras æske, mener Wilber.

Forklaring (hypoteseplanet)

Wilbers teori er bygget over hans udviklingsmæssige progressionsanskuelse, som på mange måder minder om Grofs studier af og teorier om transpersonlige oplevelser og usædvanlige bevidsthedstilstande. Disse er af Grof især udtrykt i *"Fremtidens psykologi – Den moderne bevidsthedsforsknings perspektiver"* (Grof, 1997). Grof forklarer om, hvordan han for 30-40 år siden, i sin kliniske forskning med psykedeliske stoffer blev bombarderet med oplevelser og iagttagelser, som han igennem den medicinske og psykiatriske undervisning ikke var forberedt på. *"Faktisk oplevede jeg ting, der ifølge det videnskabelige verdensbillede, jeg var vokset op med, blev betragtet som umulige (...). Alligevel forekom disse indlysende umulige ting hele tiden."* (Grof, 1997, s.11). Grof forklarer om, hvordan han måtte overvinde egen tvivl på sin psykiske sundhed for at komme til forståelse af, at problemet lå *"i de begrænsninger, der gælder for den nuværende psykologiske og psykiatriske teori samt det vestlige monistisk-materialistiske paradigme."*

Grof er udviklingsmæssigt en hurtigløber i den transpersonlige skoledannelse, men hvor befinder Wilber sig da i psykologiens og psykoterapiens udvikling?

Bonde mener, at Wilber, som Grof, skal placeres i den fjerde bevægelse¹⁴. Altså der hvor transpersonlig psykologi befinder sig (- og ikke i den femte: Integrativ terapi). Grunden til denne historiske og udviklingsmæssige indplacering er ifølge Bonde, at den transpersonlige skoledannelse fokuserer på *"the vast fields of spiritual, non-ordinary experience and knowledge in Eastern and Western philosophy and psychology."* (Bonde, s.179). Mere præcist fokuserer den transpersonlige skole på områder som spiritualitet, religion, det transrationelle samt 'evighedsfilosofi' (*'philosophia perennis'*) (179). Områder som det lykkedes videnskaben at komme af med i 1870 og derefter holde på afstand i 100 år. Disse områder er blevet betragtet, ifølge Bonde, som uvidenskabelige lige siden psykologiens etablering af sig selv som *"an experimental, natural and social science in the late 19th century"*. – Bonde peger endvidere på, at Wilber er en af de tænkere og forfattere, der har gjort mest for at (gen-)integrere området i psykologiens og filosofiens videnskabelige diskurs. Men tilsyneladende er det endnu ikke lykkedes.

Wilber har erklæret sig færdig med den transpersonlige psykologi (repræsenteret ved Grof, Tarnas, Rothberg, Washburn og Lawlis). Han er, ifølge Bonde, vokset ud af den i en udvikling fra "den magisk-mytiske gruppe" over "den ændrede bevidstheds gruppe" via "den post-moderne gruppe" til "integral tilnærmelse". Her nævner Bonde også Roger Walsh, Frances Vaughan, Don Beck, Susann Cook-Greuter og Francisco Varela.

Med Wilbers erklæring, om at være færdig med den transpersonlige psykologi, er der en modsætning i, at hans teori er i en fortsat processuel udvikling med ændringer flere gange undervejs, i takt med at hans "opdagelser" indfinder sig.

Lige som gestaltterapien, præsenteret ved Perls, fokuserer Wilber mere på proces - *"what is happening"*, end på indhold - *"what is being discussed."* (Yontef –Simkin 1989).

Og hvad sker der i samfundsudviklingen – i tiden omkring 2000? Hvordan ser vi os selv og verden?

"... alla människor ser inte lika bra med alla tre ögonen: Det är fråga om olikhet i kompetens. Med lämplig skoling kan emellertid vetenskap bedrivas på alla tre nivåerna, en vetenskap som i alla tre fallen grundas på det samma: Kompetens, kreativitet, kritik. Att behärska metodiken inom meditationen, förklarar Wilber, tager år av övning, längre tid än att behärska metodiken inom normalvetenskapen." (Lagerroth, s.54-55).

- I ovenstående udsagn er der i det mindste en trøst for mig, for jeg har for længst lært meditationens kunst med 'unio mystica' som mål, og jeg stræber nu efter at lære videnskabeliggørelsens kunst, 'coincidentia oppositorum', med non-specifikke faktorer, med placebo, med åndelighed integreret.

Er meditation og åndelighed en ubevidst proces? Det vil jeg nu gerne finde forklaring på. Greenwald kan måske besvare spørgsmålet. Han har præsenteret os for "New Look 3" (Første gang efter Anden verdenskrig og senest i 1992, ifølge Hougaard (2004, s.514). Seneste præsentation har frembragt *"ubetvivlelig eksperimentel dokumentation for tilstedeværelsen af ubevidste kognitive*

¹⁴De psykiske skoledannelser, som Bonde nævner dem, er:

Første: Behaviorismen. Anden:Psykoanalysen. Tredje: Humanistisk-eksistentiel psykologi. Fjerde: Transpersonlig psykologi. (Bonde, 178)

Psykoterapiteoretiske hovedretninger/skoledannelser, som Hougaard nævner dem, er:

Første: Psykodynamisk terapi/psykoanalytisk. Anden: Oplevelsesorienteret psykoterapi. Tredje: Adfærdsterapi. Fjerde: Kognitiv terapi. Femte: Systemorienteret terapi.

processer". Så vidt, så godt. Men da betegnelsen 'ubevidst' dækker følgende betydninger: 1. Uden for opmærksomheden, og 2. Utilgængelig for introspektionen (selviagttagelsen), så er heller ikke denne opdagelse holdbar som broled til Ken Wilbers forklaring af meditationens og åndelighedens på én gang ubevidste og bevidste tilstand.

Jeg er opmærksom på, at der her kan være et problem; at jeg må over i en primær procestænkning - må over i en anden boldgade, så som den østrigske psykiater Frankl (1905-97). Han definerer mennesket som et væsen, der søger efter et meningsfyldt liv, og herved forstår han "*mennesket som søgende efter Gud.*" (Af Mikkel Wold¹⁵ - Hvidt, 2004, s.74). Frankls eksistensanalyse danner et teoretisk bagland for hans terapeutiske arbejde. Hans udgangspunkt er, "*at mennesket er et åndeligt væsen, der hele tiden vil søge efter det meningsfyldte liv – et liv, hvor en åndelig søgen manifesterer sig og ikke kan ignoreres(...)*".

Wilbers arbejde er tydeligvis drevet af den selv samme kraft, som Frankl her omtaler. Men Wilber mangler endnu at fremkomme med en analyse til bevis for sin teori.

Frankl ser i øvrigt det "åndløse" menneske som den væsentlige årsag til den nihilisme, som er nutidens store lidelse: At den psykologiske tænkning igennem dele af det 20. århundrede har anset religionen for en undertrykkende illusion, skabt af menneskets længsler, drømme eller psykiske konflikter. At den psykiske tænkning skaber et problem mellem psykologi og sjælesorg.

Kan dette problem mon løses ved at se i helt andre retninger og inddrage nye dimensioner, som eksempelvis de, der åbnes for via Wilbers kvadrantteori?

Eksempelvis nævner la Cour¹⁶ (Hvidt), at mange videnskabelige undersøgelser peger på en langt overvejende gavnlig virkning af religiøse aktiviteter, så som (1) bedre psykisk velbefindende (større håb, mindre depression, større livsmening), (2) større socialt netværk, (3) bedre sundhedsadfærd, og (4) opnåelse af religiøs coping. – Coping som sådan er vi generelt opmærksom og aktivt handlende på som musikterapeuter, men religiøs coping ligger uden for vores konventionelle og aktive handlen som terapeuter. Religiøs coping defineres som "*de religiøse/spirituelle handlinger, tanker og følelser, som en enkeltperson har mulighed for at sætte i gang som reaktion på en alvorlig personlig begivenhed*" – fx ved en ulykke, ved skilsmisse, ved afskedigelse. (Hvidt, la Cour, s.130).

Man har sammenholdt religiøs coping med anden coping. (Pargament – Hvidt, s.131). Her viser det sig, at ved anvendelse af religion som "lindring" har man fundet store fordele, både psykologisk og somatisk.

Derfra tilbage til Wilber:

Hvis han har en viden om religiøse aktiviteters gavnlige virkning i en terapi, udtrykker han det ikke direkte, men kun på et overordnet plan.

Er det muligt at indplacere Wilbers teori som en integrativ bestræbelse og da anskue hans tænkning som værende placebo med hovedvægten på non-specifikke faktorer (dvs. hos Fællesfaktorbevægelsen)? Dette spørgsmål stiller jeg som forsøg på videre åbning til det forklarende, den positivistiske anskuelse.

Da det centrale begreb i Wilbers model er Ånd-i-aktion, Gud-i-skabelsen (1998, s.67) - defineret som: Ånden manifesteret som alle fire kvadranter - er det behøvet at forklare Wilbers forståelse af begrebet Ånd. Han forklarer det således:

"Ånd er ikke blot et højere Selv, eller blot Gaia, eller blot opmærksomhed, eller blot livets netværk, eller blot totalsummen af alle objektive fænomener, eller blot transcendental bevidsthed. Ånden

¹⁵ Mikkel Wold er præst ved Frederikskirken (Marmorkirken) i København, har studeret teologi og psykoterapi (Hvidt, s.12).

¹⁶ Peter la Cour er cand. psyk og adjunkt for Sundhedspsykologi ved Institut for Folkesundhedsvidenskab, Københavns Universitet. Uddannet som akademikerpræst ved Folkekirken. (Hvidt, s.12-13).

*eksisterer snarere i og som alle fire kvadranter, de fire verdenshjørner, så at sige, af den kendte Kosmos, som alle skal til for at navigere præcist.” (Wilber, 1998, s.114).
”Ånd er både det højeste ”niveau” i holarkiet og det papir, hvorpå hele holarkiet er skrevet. Det er det højeste trin på stigen, men også det træ, som stigen er lavet af. Det er både hele hændelsesforløbets mål og grundlag.” (Wilber, 1998, s.63).*

Jeg vil mene, at Wilber med denne sin forklaring sprænger rammerne for de integrative bestræbelser med begreber så som: Dybere spændvidde, niveauer, holoner, holarkier, De tre øjne, De tre store, osv.

Lagerroth forklarer om Wilbers centrale begreb følgende: At Ånd-i-aktion opstår ud fra og i menneskets udvikling, menneskets proces. Heri indgår tre ting: (1) Vi kan aldrig undgå at forholde os til et verdensbillede, en verdensopfattelse, også selv om vi ikke er medvidende. (2) Et sådant verdensbillede kan aldrig slutteligt bevises. Det er derfor altid (3) et spørgsmål om et valg (Lagerroth i sine slutbetragtninger om Wilber, s.89).

Men i videnskaben skal vi bevise, så Wilber er ud fra disse udsagn at vurdere ”udenfor” videnskaben.

I Wilbers integral terapi er Ånd et essensbegreb, hvori alt er indeholdt, og ånd må generelt siges at bero på et trosspørgsmål, som i terapiteori kommer ind under non-specifikke faktorer. Spørgsmålet er, om Wilber i sin integral terapi har sprunget over eller forbi de specifikke og non-specifikke faktorer og, om man så kan sige, har rodfæstet sig i himlen – i Ånd – frem for i videnskaben. Eller i det shamanistiske rum, som Elsass har beskrevet som det ekstra-kontekstuelle rum.

Ifølge Elsass (s.402-04) har lægers engagement og tro på en behandling af deres klienter stor betydning for udfaldet af den lægelige behandling, mens man er enig om, at der ikke foreligger specifikke personlighedstræk hos klienter, der reagerer positivt på placebo.

Det samme må gælde i terapien.

”Tro kan flytte bjerge”, siger man. Jeg tilføjer: ”...men ikke videnskab”.

Mit næste spørgsmål lyder: Er Wilbers niveautænkning i overensstemmelse med videnskabens horisontale tænkning? Kan den tilføje ”væske” eller ”frugter” til for eksempel den integrative bowle?

” (...) - *the therapy at one level will usually acknowledge and even use all of the therapies from lower levels, but rarely from any higher (whose existence, in fact, they often pathologize).*” (Wilber, 2000, s.98). – Med disse ord udelukker Wilber dog nævnte mulighed.

Elsass peger flere steder i sin sundhedspsykologi (Elsass) på begrænsningen eller endog utilstrækkeligheden i de eksisterende terapiretningers rummelighed¹⁷, og spørgsmålet kan være, om integral terapiteori kan tilføje åbninger her, samtidigt med at den naturligvis må være videnskabelig korrekt?

¹⁷ Eks. A: Objektteoriernes uoverstigelige problem: ”...med ord at skulle forsøge at indfange oplevelser og mentale processer på et udviklingsstadium, hvor der ikke findes noget udviklet verbalt sprog.” (Elsass, s.199).

Eks. B: ”...at placebo-responset ikke har nogen overbevisende sammenhæng med en hypnotisk suggestion” og derfor er vanskelig at indplacere i en videnskabelig model (Elsass, s.151).

Eks. C: At ”placebo-fænomenet rækker længere ud end interaktionen mellem to parter og inkluderer at det sociale og kulturelle felt, hvori behandler og patient mødes, skal være rituelt indstillet på en helbredelse.” (Elsass, s.148).

Eks. D: At begrebet ”mirakelhelbredelse” – som bl.a i Lourdes og Medjugorje – er vanskeligt i praksis at indplacere videnskabeligt. (Elsass, s.147-48).

Kapitel 3: Fortolkning – hermeneutik (metaplanet)

Et problem, som skal fortolkes, er dette: Kan man i videnskabens og terapiteoriens navn have et menneskesyn, et verdenssyn og en ontologi, som ikke adskiller erkendelse og virkelighed og går imod tilværelsens almene principper? For i forhold til eksisterende teorier, er terapeutens arbejde udelukkende at fortolke disse.

For at finde svar på spørgsmålet, vil jeg begynde med Hougaard:

Når jeg hos Hougaard eksempelvis søger forklaring på åndelighed og ånd, finder jeg den som ansats i den integrative terapi, og jeg finder den omtalt under kapitlet: *"Ansætser til en integrativ teori"*. Men netop kun som ansats via de non-specifikke faktorer. Derimod fortolker Wilber - imod en videnskabelig muliggørelse - hvad åndelighed er:

"(...) the transpersonal, transrational, post-postconventional level of any of the lines, such as our highest cognitive capacities (e.g., transrational intuition), our most developed affects (e.g., transpersonal love), our highest moral aspiration (transcendental compassion for all sentient beings), our most evolved self (the transpersonal Self or supraindividual Witness), and so on." (Wilber, 2000, s.130).

Denne fortolkning af Wilber ligger imidlertid tæt på Bonnys. Hun skriver om de transpersonlige dimensioner, som hun kalder spiritualitet, følgende (Bonny, 2001):

"I think that spirituality is becoming accepted as a part of life, and so now it's more acceptable to focus upon spiritual growth... True spiritual direction will often require a rigorous change in direction and thought; it is distinguished by: 1. Commitment – to a new way of being and becoming, 2. Community – a willingness to share and receive from others who are also searching, 3. Unity – with the absolute (God, Mohammed, Atman, Truth); and 4. Commitment to universal love."

16

Hermeneutik betyder fortolkningskunst og læren om dens principper, især læren om fortolkningen af Bibelen, ifølge Fremmedordbogen. Hermeneutik er fortolkningskunst og videnskab, som den begyndte som en måde at forstå fortolkning på, f.eks. af en tekst. *"Fortolkning betyder i bredeste forstand medfølelse resonans indefra [indføling!], i modsætning til objektiv stirren udefra."* (Wilber, 1998, s.303). Dette er Wilbers bud på fortolkning.

Læser man imellem linjerne, er her tre differentierede forklaringer på fortolkningskunsten: 1. Den videnskabelige fortolkning, 2. Bibel-/tekstfortolkning, og 3. Omverdensfortolkning. Jeg kunne fristes til at kalde det tre forskellige fortolkninger af, hvad fortolkning er. Men nu til konventionel videnskab. Kan man her, inden for rammerne, indeholde det mystiske (åndelighed)?

Ja, fænomenologerne har en nogenlunde kontrolleret måde at anskue mystikken på, igennem deres *Wesensschau* (Husted: Husserl). I Husserls bevidsthedsfilosofiske projekt søger han *"at føre den menneskelige erkendelse tilbage til nogle grundlæggende træk ved bevidstheden – ikke bare den menneskelige, men enhver form for bevidsthed."* (Husted, s.400).

Wilber selv peger på Charles Taylors essay *"Fortolkning og videnskaberne om mennesket"*, hvori Taylor påviser, at fortolkningskunstens baggrundssammenhæng er nødvendig for at forstå f.eks. kulturelle bevægelser (Wilber 1998). Hermeneutik er således, ifølge Wilbers fortolkning, nøglen til alle venstrehåndsdimensionerne. Og her findes netop psykoterapiens udspring (jeg-du-fortolkning). I venstrehåndsdimensionerne er dybde og fortolkning den eneste måde at gå i dybden på. Det være sig i udvikling, i kommunikationen og dermed i det så væsentlige 'møde' mellem terapeut og klient (Buber).

Wilber kalder selve det at fortolke: At pakke sjælen ud. Og han påpeger, at hver gang det sker, er det særdeles vigtigt at gøre det ordentligt, for *"fortolkningen af oplevelsen afgør, hvorledes du videregiver oplysningen til andre, hvorledes du deler den med verden, hvorledes den passer ind i dit eget system, og endog måden du kan tale om den med andre og tænke på den selv. Og det afgør dit fremtidige forhold til dette."* (1998, s.135).

Heri ligger en for-forståelse af fortolkningens betydning.

Hvis et menneske, en klient, har en oplevelse af lyset, af Jesus, af Buddha, så må hun eller han fortolke oplevelsen, forklare den, få mening i den. Og hvis fortolkningen ikke sker på en tilfredsstillende måde, så kan det, ifølge Wilber (og Jung), meget vel gøre dig sindssyg. – Utilfredsstillende fortolkninger blokerer for yderligere forvandling, som derved bliver afsporet. Den fortolkende viden er således lige så vigtig, som empirisk viden. På nogle måder vigtigere, mener Wilber, men empiristerne er uenige med ham, idet de mener, at fortolkning ikke er noget objektivt og derfor ikke "virkeligt virkelig".

Afgørende for fortolkning, og regel nummer ét, er, ifølge Wilber, at al mening altid er forbundet med en sammenhæng, som er den/det, der hjælper med at afgøre, hvilken fortolkning, der er rigtig. Herigennem udtrykker Wilber alle fire kvadranters og alle niveaues indbyrdes forbundenhed. (Jf. Taylor).

Men er kvadrantanskuelsen blot det, vi vil kalde almindelig dannelse – at kunne se tingene fra alle 4 vinkler?

Hvis det er tilfældet, så er Wilber pænt med her. Han signalerer i sin fortolkning af mennesket og universet intet mindre end den almene dannelses nødvendighed.

Det fælles følelsesmæssige verdensrum udgør den fælles sammenhæng, som tillader fortolkningen en udveksling: I kommunikationen. Vi rodfæster vores gensidige fortolkning og kommunikation i fælleskulturelle baggrunde, som er humanistiske, eksistentielle eller noget ganske andet. Og kommunikation kan vel sagtens ikke foregå på andre måder. Hos Wilber og integral terapien er der nu tale om den nederste venstre kvadrant i figuren af Kosmos' fire verdenshjørner. Det drejer sig om Vi-oplevelser og fortolkninger.

De integrative terapeuter har ikke lignende præcise indplacering af kommunikation, mig bekendt. At kommunikere om det åndelige kalder Wilber udpakningen af Gud. Han skriver bl.a., at *"fine og velafrundede fortolkninger af Ånden, letter Åndens videre nedstigning."* (Wilber, 1998, s.385). Dermed påpeger han kommunikationens betydning for en udvikling i det uendelige, hvilket dog er en almindelig antagelse.

Derfor tilbage til Fladland:

Hougaard peger på (Hougaard, 1998, s. 250-51), at den store og stadig voksende gruppe af eklektikere, allerede i 80'ernes USA, havde mere end 400 forskellige branchenavne at vælge mellem. Udviklingen måtte da gå i retning af at samle de mest fremtrædende "blandinger" i en ny integreret terapigræn: Integrativ terapi. Det er således bemærkelsesværdigt, at resultaterne af at anvende de forskellige *"velrenommerede terapiformer"* har vist *"ingen eller begrænset forskelle i effekt"*. Med disse to forhold i tankerne, kan det tænkes, at Wilbers integral terapi – som flere andre blandingsprodukter - har udviklet sig fra USA-terapeuters interesse for at kombinere eller integrere de forskellige terapiformer. Grundene har været (1) utilfredshed med snævre skoledannelser (Garfield & Kurtz, 1977) og, (2) det voksende samarbejde mellem terapeuter med forskellig terapeutisk baggrund. (Konventionel og ukonventionel?).

Lars Ole Bonde svarer, ud fra sit eget behov, i sin introduktion til Wilbers integral psykologi, sådan:

"Personally I find it important that we as music therapists, no matter what ontology, epistemology and model(s) we embrace, are ready to broaden our minds theoretically, in order to find a flexible yet coherent framework that makes an integration of the whole spectrum of pathologies, therapeutic"

models and self-developmental goals possible and meaningful. This also includes openness towards spirituality or the transpersonal dimension of life and therapy.” (NJM, 2001, 10 (2), s.185-86):

Bonde slutter sin artikel om Wilbers integral terapi med, at anbefale en åben holdning over for åndelighed og transpersonlige dimensioner af livet og af terapi, og han påpeger, at Wilber hertil kan være en inspiration..

Kan det tænkes, at (musik-)terapeuter, ud over Bonde, i deres valgte terapiformer rækker ud over de velrenommerede og videnskabeliggjorte terapiformer for at finde og prøve modeller af, som endnu ikke er velanskrevne i de terapeutiske hovedretninger? Akkurat som Wilbers forgængere og læremestre gjorde, eksempelvis Stanislav Grof og Wilhelm Reich.

Om man tror på, at åndelig praksis involverer forskellige niveauer eller ej, så involverer autentisk åndelighed altid praksis. Og dette er vigtigt, mener Wilber (Wilber, 2000, s.136) - og Hesser. Hun fremhæver i sin artikel om musikkens transpersonlige ´power´ i vores liv, følgende: ”...it is difficult to guide someone on the path of self exploration [...] if we are personally unfamiliar with the territory.” (Hesser, 2001).

Wilber anbefaler da også enhver terapeut at praktisere integral transformativ praksis - underforstået: For at kunne guide andre. Han bruger 26 sider til at beskrive disse i kapitlet: Åndens arkæologi. (Wilber, 2000, s.89). Han kalder en sådan praktiserende terapeut for ”a full-spectrum therapist”. En sådan arbejder med krop, skygge, persona, ego, det eksistentielle selv, sjæl og Ånd. Alt sammen med det formål at grave fremtiden fri – PS: ikke fortiden! (Wilber, 2000, s.109).

Wilber foreskriver, at vi som terapeuter praktiserer åndelige øvelser (meditation, kontemplation, bøn). – Et råd som de, der udviklingsmæssigt er parate til det, kan tage til sig, men igen et råd som er helt ude af en videnskabelig kontekst.

Hvis vi antager, at terapeuten anvender Wilbers 20 grundsætninger, som på en enkel måde danner en logisk og sikker (naturlig) udvikling, så vil terapeuten, for at praktisere ud fra grundsætningerne, skulle være både idéhistoriker, filosof, psykolog, teolog og coach for sin klient. Derved afprøves fortolkningen i forhold til alle fire kvadranter. – Mit spørgsmål er da: Kan man mon bygge på de 20 grundsætninger, uden selv at have det meditative øje åbnet og, som Helen Bonny, mene følgende (2001, s.59): ” *We’re all spiritual. It’s the deepest part of ourselves.* ”

- Men har vi som videnskabsfolk plads til spiritualiteten uden at være i det mindste teologer og filosoffer?

Religion kan karakteriseres ved at være institutionen og ritualet (Hvidt – Elsass, s.85), som ofte praktiseres og ledes af teologen og præsten, mens spiritualitet er indholdet og målet (Hvidt – Elsass, s.85), og her kan blandt andre psykologen og musikterapeuten praktisere på linje med teologen, præsten og shamanen.

Begrebet spiritualitet er multidimensionalt og kan ikke sammenfattes i operationelle definitioner, fastslår Elsass (Hvidt). Derfor er der også vanskeligheder med at videnskabeliggøre det, og alligevel gør Wilber forsøget.

Som afslutning på dette fortolkende afsnit ræsonnerer jeg, at det er meget vanskeligt at opponere mod Wilbers teori, hvilket da også kun relativt få har gjort. Det skyldes givetvis, at man, for at opponere mod ham, i en og samme person må have et meget bredt og dybt kendskab til al eksistens- og udviklingslære og til de videnskabelige områder - humaniora, medicin, psykologi, teologi, filosofi, fysik, metafysik, kommunikation, m.m. for at kunne anskue såvel ”ret og vrang” som helheden og det hinsides i Wilbers teori. Jeg kan eksempelvis kun i en meditativ tilstand opnå følelsen af at overskue og rumme, ja være og leve denne teori i praksis.

Men det er, som om den ikke hører hjemme, ikke kan rummes, i videnskaben. Wilbers teori er ikke til modsigelse – kan ikke falsificeres (Popper), og det er afgørende for, om den hører hjemme i videnskaben. Indtil videre må den siges at være anti-falsificerbar.

Realisme versus anti-realisme kommer let på tale i denne sammenhæng. Når vi kommer til den afgørelse, at Wilbers udsagn er falske, siger vi blot, at de ikke stemmer overens med denne verdens virkelighed, hvilket åndsriget jo sjældent gør (jf. Før-dødsoplevelser registreret af Grof hos sine klienter eller af Kübler-Ross af sine patienter). – Videnskaben handler jo om det, der kan ses.

De mange terapeuters inspiration af Wilbers teori bekræfter, at selv om hans teorier er uvidenskabelige, giver de mening. Og selv om de i terapiteorien anses for uvidenskabelige, er de relevante og kan måske danne en slags metateori for musikterapien ad åre.

Kapitel 4: Konklusion

De inddragede udtalelser om Wilbers teori vidner om, at han er svær at indpasse i videnskabsteorien. Ovenstående til trods, når jeg dog frem til at mene, at Wilber ikke har vandtætte skodder i sin teori. Han har smuglet den ind. Bonde konkluderer: *"Wilber's theory is not empirically based, but mere speculation."* (Bonde, 183).

– Wilbers teori er ikke empirisk baseret, men slet og ret spekulation, skriver Bonde. Det er som om Wilber har set i sit bakspejl og derved ræsonneret sig til sit tilhør til allerede eksisterende terapiteorier.

Endnu har Wilber ikke selv lavet videnskab på sin teori, men flere forskere, især amerikanske, har allerede fundet inspiration i Wilbers teori. Mens den integrative terapi *"fordrer en teoretisk sammenkobling"* (2004, s.576), mangler denne sammenkobling tilsyneladende hos Wilber, som måske dog kan kaldes eklektiker.

Wilber er en slags mystiker og derfor udenfor videnskabsteorien, som ikke har mystikken som genstandsområde.

Der er for mange ubelyste og ubelyselige ingredienser i Wilbers tænkning til, at vi kan inkludere den i terapiteoriens videnskabelige univers.

På baggrund af de foretagne undersøgelser, må jeg konkludere, at Wilbers system ikke lader sig indplacere i terapiteorien som agens.

Coda: Perspektiv – udsyn - forståelse

Da modernitetens centrale problem synes at være menneskelig subjektivitet og dens relation til verden, kan fremtiden byde på den opgave at finde vej til at transformere ego-subjektets selvdefinerende, selvgenererende og autonome opfattelse, men hvordan gør vi bedst det? Med hvilke terapiteorier og formater? Fra hvilket erkendelsesmodus er vi, med den eksisterende videnskab, klædt på til det?

Som jeg har nævnt, under beskrivelse af integrativ terapiteori, interesserer teoretisk integrationisme sig for teoretiske forklaringer på de terapeutiske metoders virkemåder, men den har også udviklet

sig til at interessere sig for en samlet integrativ teori om psykoterapi. I integrationisternes samlede forståelse af de metoder, der anvendes, og som repræsenterer en syntese af de respektive terapiformer, kan det ad åre være, at Wilbers integral terapi søges integreret. Det er naturligvis hypotetisk at forestille sig.

Hougaard skriver (s.603): *"Hvis psykoterapeuter skal kunne lære af hinanden og af den psykologiske videnskab, er det nødvendigt at være flersproglig."*¹⁸

Mener Hougaard med dette udsagn, at terapeuten skal åbne sig for andre terapiretninger eller endog være åben overfor at overskride det videnskabeliges grænse? – fra integrativ terapi til alternative terapiformer, så som integral terapi? – Jeg kan ikke finde besvarelse på dette spørgsmål her, men det fremgår dog klart, at psykoterapeutens "sprog" har stor betydning for en indføling i klientens verden og for at klienten får pakket sin verden ud med visdom, nænsomhed, værdighed og rummelighed fra terapeuten side.

Hannibal peger i sin artikel *"Daniel Stern, hans teorier og deres betydning for musikterapi"* på stilheden som en slags sprog, som noget væsentligt og vigtigt i det terapeutiske rum. Hannibal skriver: *"Inspireret af Sterns tanker og øjeblikke og subtile processer har jeg lært værdien af at tie stille. Især når jeg i en terapi bliver forvirret og ikke aner, hvad der foregår."*

Her kunne Hannibal pege på "en gensvarsmodel" eller "den kognitive/affektive model", men det gør han ikke. Det, han peger på, ligger uden for talen: Stilheden, der kan betragtes som en non-specifik faktor.

Kan stilheden eventuelt være det "sprog", hvormed en ikke-mediterende (terapeut eller klient) nærmer sig kontemplationens sprog, som p.t. vanskeligt kan indplaceres i nogen videnskabsmodel? Nogle psykoterapeuter, så som Storr, anbefaler deres patienter at tage sig tid til at være alene og involvere sig i en "stille refleksion" (Storr, 1990, s.192). Storr kalder stilheden for en "ekstra-terapeutisk" faktor, som ligger uden for objektrelationen – relationen mellem patient og terapeut, den såkaldte overføring.

Mange spørgsmål må stå ubesvarede hen.

Jeg vil sluttelig lade Lagerroth (s.88) referere Wilber i et bud på det ordløse og måske på stilheden: *"Kan vi ikke afrunde de oprindelige indsigter og se, at Ånden altid manifesterer sig lige meget i alle fire kvadranter? Er ikke Ånden her og nu i hele dens strålende glans, evigt nærværende som ethvert Jeg og ethvert Vi og ethvert Det?"* (Wilber 1995, s.522).

- Begejstret er han, Wilber, men mere lyriker end terapeut og videnskabsmand.

Wilber mangler for så vidt "en Hougaard" til at hive integral terapien ind på det videnskabelige spor.

En slutbemærkning om Wilbers betydning for musikterapi:

Det understreges af Rugenstein (som skriver, at musikterapi kan fungere som en psykoterapeutisk model på alle niveauer af Wilbers spektrum), at Wilber blandt andre kan føje til netop musikterapien for at åbne vores teoretiske tankegang. – Min tilføjelse er: ...på trods af at Wilbers system ikke lader sig indplacere i terapiteoriens agens.

BL/P-D

Marts 2006

¹⁸ I mit eget faglige univers oversætter jeg flersproglighed til også at indbefatte et sprog, der går bag de rationelle, meningsdannende forståelser og ind i stilheden, åndeligheden, - ind i Ånd. Dette sprog kunne eksempelvis være sangen.

Litteratur

- Bateman, A. og J. Holmes (1999):
"Introduktion til Psykoanalyse – nutidig teori og praksis." Hans Reitzels Forlag.
- Bonde, L.O. (2001):
"Steps towards a Meta-theory of Music Therapy?". Nordic Journal of Music Therapy, 10 (2), 176-187.
- Bonny, H. (2001):
"Music and Spirituality." Music Therapi AMTA. Vol.19, 59-62
- Ehdin, S. (2003):
"Det selvhelbredende menneske." Kbh. Aschehoug.
- Elsass; P. (1998):
"Sundhedspsykologi". Kbh: Gyldendals Bogklubber.
- Garfield, S.L. & Kurtz, R. (1977):
"A Study of eclectic views." Journal of Consulting and Clinical Psychology, 45, 78-83.
- Grof. S. (1997):
"Fremtidens psykologi – Den moderne bevidsthedsforsknings perspektiver." Kbh. Borgen.
- Hannibal, N. (2005):
"Daniel Stern, hans teorier og deres betydning for musikterapi." Dansk Musikterapi 2005, 2(2).
- Hesser, Barbara (2001):
"The Transformative Power of Music In Our Lives: A Personal Perspective." Music Therapy, AMTA, Volume nineteen, Issue 1, 53.
- Hougaard, E. (2004):
"Psykoterapi, teori og forskning." Kbh. Dansk Psykologisk Forlag.
- Hougaard, Diderichsen og Nielsen (red.) (1998):
"Psykoterapiens hovedtraditioner". Dansk psykologisk Forlag.
- Husted, J. og P. Lübcke (2001):
"Politikens filosofihåndbog." Kbh. Politikens Forlag.
- Hvidt, N.Chr., C. Johansen (red) (2004):
"Kan tro flytte bjerge? Om religion og helbred". Gyldendal.
- Jung, C.G.(1998):
"Erindringer, drømme, tanker – Mit livs myte". L&R.
- Lagerroth, E.(1999):
"Om Ken Wilber og hans værker". Årbok Årbok 1999-2000 for Vetenskaps-Societeten i Lund
- Madsen, K.B. (1980):
"Sammenlignende videnskabsteori for psykologer og pædagoger". Kbh. DLH
- Mortensen, K.V.(2001):
"Fra neurose til relationsforstyrrelser – Psykoanalytiske udviklingsteorier(...)" København: Gyldendal
- Richards, P.Scott and A.E. Bergin (1997):
"A Spiritual Strategy for Counseling and Psychotherapy," 1.ed. Washington, DC: American Psychological Association.
- Rugenstein, L. (1996):
"Wilber's Spectrum Model of Transpersonal Psychology and Its Application to Music Therapy." Music Therapy. Vol. 14, No. 1, 9-28.
- Storr, A. (1998):
"The art of psychotherapy". New York: Routledge.

- Wilber, Ken (1982):
 "*ODYSSEY: A Personal Inquiry into Humanistic and Transpersonal Psychology*".
 Journal of Humanistic Psychology, Vol. 22 No. 1, Winter 1982. 57-90.
- Wilber, Ken (1998):
 "*Gud, livet, universet og alt muligt andet*". Kbh. Borgen.
- Wilber, Ken (2000):
 "*Integral Psychology*". USA: Shambhala Press.
- Wilber, Ken (1995):
 "*Sex, Ecology, Spirituality*". USA: Shambhala Press.
- Yontef, G.M and J.S.Simkin (1989):
 "*Gestalt Therapy.*" "Current Psychotherapies", 4.ed. Corsini/Wedding.
- Zachariae, B. (1991):
 "*Psyke og immunitet. Perspektiver for sjæl-legeme problematikken.*" Nordisk psykologi. 1991, 43, 17-37.

Bilag 1:

Om Ken Wilber¹⁹

Wilber er i dag 52 år (f. 1954). Han er amerikaner og opvokset i Lincoln, Nebraska, men har efterfølgende boet adskillige år i Boulder, Colorado. I dag er han både en kultfigur og ”en lærd akademisk forsker” (Lagerroth, 51). Wilber gik på college på det berømte Duke University i Durham, North Carolina, men under indtryk af Lao-Tzu-studier hoppede han fra studiet og vendte tilbage til hjembyen Lincoln. Her læste han kemi og biologi. Han havde så let ved disse studier, at han ved siden af kunne læse østerlandsk filosofi og religion samt praktisere øvelser. Efter sin eksamen blev han tilbudt et stipendium i biokemi/biofysik. Men Wilber valgte at gå sin egen vej, som førte til, at han som 23-årig skrev sin første artikel, ”*The Spectrum Of Consciousness*”. I 1977 blev artiklen til hans bog af samme titel. Heri betragter han evolutionen som den udfoldede manifestation af ånd. Han udtrykker en hidtil uudtrykt viden i krydsfeltet mellem videnskab og spiritualitet. Denne viden er senere udtrykt i hans kvadrant-model og er offentliggjort i ”*Integral Psychology – Consciousness, Spirit, Psychology, Therapy*” (Wilber 2000) samt i ”*Gud, livet, universet – og alt muligt andet*” (Wilber 1998).

Wilber har ofte fået en prominent og noget kontroversiel placering inden for den psykodynamiske og den transpersonlige psykologi. Hans faglige rødder er bl.a. de Ikke-dualistiske skoler, så som Platon/Plotinos, Vedanda, Mahayana Buddhism, Tantra, etc. Psykologisk og terapeutisk har han rod i alle terapiretninger før ham. Det er netop en væsentlighed i hans integral terapi (Lagerroth, 9).

¹⁹ Hjemmeside: www.kenwilber.com og Lagerroth 1999-2000.

Bilag 2:

Et resumé af Ken Wilbers teori

Et resumé fra Ken Wilber selv lyder:

"Vi begynder med Tomhed, kreativitet, holoner. Eller Ånd, kreativitet, holoner. Ud af Tomheden dukker med andre ord holoner kreativt op. Efterhånden som de dukker op, udvikler de sig. Denne evolution, eller Ånd-i-aktion, har visse fællestræk, uanset hvor den dukker op. Fællestrækkene har jeg opsummeret som de tyve grundsætninger (...). Det er manifestationens mønstre. (...) Enhver holon har fire facetter, som vi kalder de fire kvadranter: intention, adfærdsmæssig, kulturel og social. Holonerne har et indenfor og et udenfor, (...) og de eksisterer også som individer og som kollektiver. (...) Da hver af de fire kvadranter beskæftiger sig med et forskelligt aspekt af holonerne, har hver af dem en anderledes type sandhed, et anderledes gyldighedskrav (Erklæret sandhed (objektiv), sandfærdighed (subjektiv), retfærdighed (intersubjektiv)). – Da de to objektive og ydre dimensioner – højrehåndskvadranterne – begge kan beskrives i objektivt det-sprog, forenkede vi de fire kvadranter til de tre store: jeg, vi og det. Vi undersøgte det f.eks. i selv, moral og videnskab. Eller kunst (selv og selvudtryk), etik og objektivitet. Det skønne, det gode og det sande. I de spirituelle områder: Buddha, sangha, dharma – det ultimative jeg, det ultimative vi, og det ultimative det. (...) Venstrehåndsdimensionerne (jeger og vier) kan man kun få adgang til via introspektion og fortolkning [egen understregning], medens højre hånd åbner sig for opfattelse og erfaringsvidenskab – og det er venstre- og højrehandsvejene. Dvs. højrehåndsaspekterne er holonernes ydre, og de kan derfor ses empirisk. Det intentionelle og kulturelle derimod – venstrehåndskvadranterne – omfatter indre dybde, som man kun kan få adgang til via fortolkning." (Wilber, 1998, s.302-03).

24

Integral terapeuteori er en metateori og et system om naturen i krop-sjæl-ånd, specielt relevant for musikterapeuter, fordi den henvender sig til de vigtigste ontologiske og epistemologiske spørgsmål, vi får stillet som klinikere og teoretikere:

- Hvad er bevidsthedens natur og potentiale?
- Kan videnskab integreres med kunst og religion?
- Hvordan kan vi forstå åndelighed og transpersonlig verdener/riger?
- Er sandhed altid kulturelt betinget?
- Er hierarkier altid trykkende/tyngende og marginaliserende?
- Hvordan musiks rolle beskrives i en større epistemologisk og ontologisk sammenhæng?

(Bonde, s.184).

